

AZ EGYKORI ADAKALÉI VÁR KAZAMATÁJ.

ADA KALÉ.

«Ostrom alá vettük Erdélynek és Magyarországnak s a nándorfejérvári és temesvári utak erős bástyáját, Ada Kalé várát is, mely a különféle mérnöki művészet és építési tudomány csodáival olyan, mint a víz színe fölött álló tüzes talizmán, mint a feltörhetetlen lakat, mint a megoldhatatlan talány.»

Igy ír Mohamed pasa török nagyvezér a sztabuli kajmakámhoz az 1739-ik év nyárutóján abban a levelében, melyet a boldog emlékeztető Karácson Imre fedezett fel néhány évvel ezelőtt Konstantinápoly egyik mecsetjében. A nagyvezér örömtől áradozik, hogy Nándorfejérvár és Ada Kalé vidéke megtisztult a piszkos hitetlenektől, hogy Ada Kalé őrsége szabad elvonulás feltétele alatt átadta neki a várat s «ilyen módon sikerült az erős lakat feltörése, a nehéz csomónak megoldása.»

És ugyanez év őszén a nándorfejérvári szerződés írott kötéssel is kivette Ada Kalét III. Károly magyar király s VI. Károly néven római német császár kezéből és adta át a töröknek, mely 1790-ben ismét elvesztette a várat (maga II. József császár vezette az ostromot), de aztán, az 1791-iki, Szisztovói békében megint visszakapta.

Ada Kalé a török hódítás előtt is magyar birtok volt, története szorosan kapcsolatos Orsova történetével. A régi magyar neve is Új-Orsova. Az újabb keletű török neve magyarul Szigetvár-at jelent. Már I. Lipót magyar király és római német császár is nagy súlyt vetett a sziget birtokára s midőn Orsova várost erősítette, Heister császári tábornok sánczkal véttette körül és erős bástyákkal látta el a szigetet is. De a török mégis elfoglalta Új-Orsovát, mely csak a pozsarováci békével került vissza a Habsburg-ház birtokába. III. Károly király most már hathatósabban igyekezett gondoskodni Új-Orsova védelméről, mert a ki e szigetet bírta, uralkodott az Aldunán s megállíthatta a hajóforgalmat a Dunának nemcsak Magyarországra felé, hanem túlsó ágán is. A szerb partal szemközt két várat is építtetett a szigeten, mely alig nagyobb a budapesti Margitszigetnél s egy őrtornyot hozzá, az egészet pedig, felesége tiszteletére, Erzsé-

Şerifüddin
Şerifüddin

Seréfeddin, Ada Kalé utolsó kormányzója; pecsétje és aláírása.

bet császárné-sáncznak nevezte el az 1736-iki esztendőben, a mikor elkészült. És Mohamed pasa, a török nagyvezér három év múlva mégis

TÖRÖK ZÁSZLÓ ADA KALÉBAN.

megirhatta Sztambulba az ő dölyfös levelét, minek utána «a hit nyomorult ellenségeinek, a hitetlen németeknek Mehádia környékére belépő hitvány tábora a szerencse által vezetett hódító sáhi felség ereje által a győzelem nyilainak célpontja lett és szerencsétlen megfutamodásnak indult.»

Es Új-Orsova, II. József császár rövid birtoklásától megszaktva, 1791-ben végképen a török birtoka lett.

Csak a török-orosz háború végén, 1878 május hó 25-ikén, Abdul Hamid török császár kérelmére, Ferencz József király parancsára, gróf Andrássy Gyula külügyminisztersége idején került vissza hozzánk, egyelőre nem jogos birtokként, hanem védelmünk alá. A mondott napon a száz főnyi török helyőrség végkép elvonult a szigetről és Gröller tábornok parancsnoksága alatt félézredes vártüzérség és egy század gyalogság őrizte Ada Kalét s védte mintegy hatszáz főnyi igazhívó muzulmán népet. A megszállást és a szultán elhatározását a san-stefanoi szerződés 3-ik pontja siettetette. Az orosz, felháborodva azon, hogy Ada Kalé parancsnoka az egész háború folyamán feltartóztatta a hadiszeret szállító orosz hajókat, kikötötte a szerződésben, hogy a várat le kell rombolni, a török helyőrséget pedig el kell távolítani.

Név szerint még a szultán volt az úr Ada Kalén. A czitadellát magyar őrség foglalta el, csak két török katonát tűrve meg a szigeten a török fenhatóság jelzésére, a jogszolgáltatást az orsovai törvényszék végezte az ada-kalei peres ügyekben, a közigazgatási ügyekben az orsovai szolgabírósa ítélkezett s csak a mohamedán lakosság ügyeiben ítél a török mudír, a megszállás idejétől fogva jó sokáig az a Fali Szadik nevű aga, ki 1849-ben, a nemes Abdul Medsid szultán kormányának parancsára, ott várta és fényes katonai kísérettel Viddinbe szállította szabadságharcunk menekültjeit.

Két hét, 1913 május hó 12-ike óta Ada Kalé szigetvára, a régi Új-Orsova, ismét a miénk. Földi javakban szegény, de népe elveszti romantikus, nem ebbe a világba való szabadságait, hogy részese legyen a mai áldottabb, az újkor gyermekeihez inkább méltó szabadságainak.

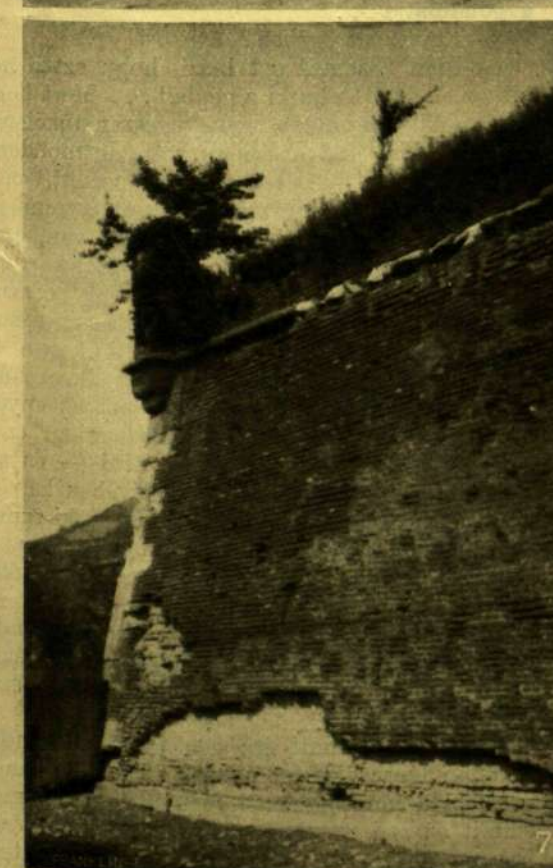
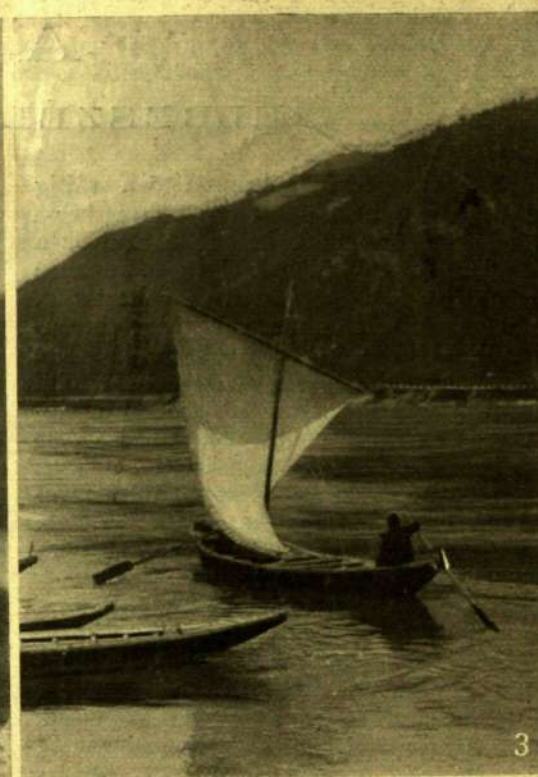
— a — b.

TÖRÖK ISKOLÁS GYERMEKEK.

AZ ADAKALÉI MECSET TORNYA.

1. Katonai őrház a sziget déli részén. — 2. Régi török őrbódé mellett álló magyar baka. — 3. Török vitorlás csónak a Dunán. — 4. Török csendőrk a kávéház előtt. — 5. Magyar csendőrk a szigeten. — 6. Ada Kalé szigettel szemben lévő magyar pénzügyi kirendeltség. — 7. A várfalak egy része. — 8. Török gyermekek. — 9. Ahmet Halil, a legöregebb török Ada Kalé szigeten.

A BACH-KORSZAK MAGYAR RUHÁI.

Régi irások alapos ismerője, Kőszeghi Sándor, Pestvármegye illusztris, tudós főlevéltárosa, a ki eddig is sok elfelejtett írást kutatott föl a sötét pinczében, érdekes okmányt fedezett föl mostanában a vármegye poros aktacsomói között. Nem is olyan régi ez az okmány, pár esztendővel múlt csak el félszázad, hogy megszületett, mégis különösen az újabb história szempontjából nagy az értéke, mert az abszolutizmus szomorú idejének már régen elfelejtett egyik intézményéről: az állami tisztviselők egyenruha viseléséről megmaradt rendeletet, rajzokat őrizi a pusztulástól.

A vármegye semmiféle írást, megjegyzést nem fűzött a rendelethez, az egész aktacsomót kék, vonalazott papírosba csomagolta, arra ráírták az iktató számot, azután, a mikor a provizoriumot félbeszakította a kilencz hónapig tartó alkotmányosság, az egész aktacsomó a pince zugába került, valaki úgy dobta azt oda és talán ott maradt az idők végéig, vagy elkerül a sarki fűszereshoz a kiselejtezett régi papírosokkal együtt, ha Kőszeghi Sándor föl nem fedezi és meg nem őrizi a história számára.

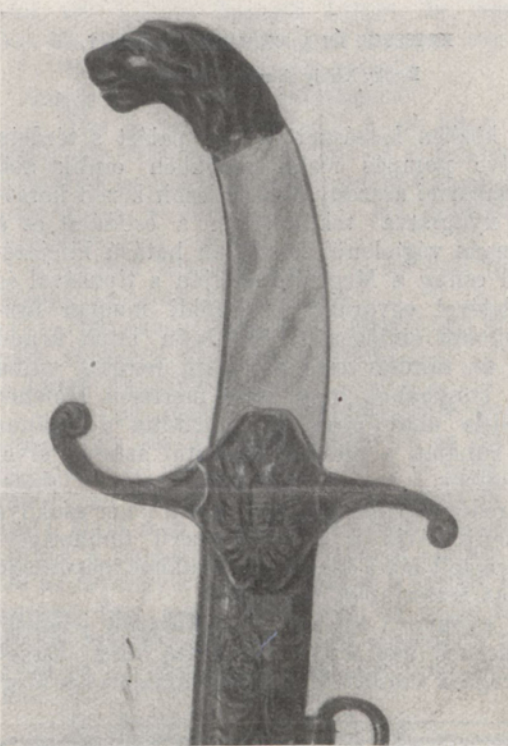
Az 571/860. számú akta a kövön nyomott, aláírás nélküli rendelkezést négy melléklettel őrizte meg. A mellékletek az egyenruhatervezetet ábrázolták, a rendelkezés pedig az *«Egyenruházati Szabály álladalmi tisztviselők számára Magyarországon»* fölirást viseli. A képeken ábrázolt ruhát az ötvenes esztendő utolsóiban viselték a megyei, állami tisztviselők egészen az októberi diplomáig, a mikor gróf Károlyi István 1860 november 29-ikén összehívta az első alkotmányos megyegyűlést, már híre-hamva sem volt a Bach kreálta ruháknak, nyomtalanul eltűntek azok és ma csak elvétve akadni egy kardra, kalpagra. A czifra viselet nem jött vissza akkor sem, a mikor 1861 augusztus 27-ikén megszűnt a rövid ideig tartó alkotmányosság és a választott megyei tisztikar letette hivatalát, hogy helyét átadja a kinevezetteknek. Jóllehet a szabály bevezető sorai kimondják, hogy a tisztviselő hivatalos működés közben *«egyenruhát viselni köteleztetik, azon kívül pedig az egyenruha viselése nekik megengedettetik»* a magyar tisztviselők nem igen viselték a zsinóros, magyaros szabású, aranygalléros ruhát a hivatalon kívül, abban legfeljebb csak a cseh adóhivatalnokok és morva pénzügyi tisztek flangiroztak a korzón.

Érdekes, hogy a ruhák teljesen magyaros szabásuak, csak a kardon, meg a kalpagon diszlik aranyos kétfejű sas emlékeztet az összmorvar-

chiára. Négy, sűrűn teleírott oldal, 14. §-on keresztül intézkedik a ruhák viseléséről, azok szabásáról. Kimondja a szabályzat, hogy minden tisztviselő rangfokozatának, osztályzatának megfelelő ruhát tartozik viselni. Négy osztályzatot állapít meg, de már az elsőnél kimondja, hogy e honban az első osztályzatnak nincsen helye.

A 2. §. állapítja meg a ruhák színét. E szerint az egyenkabát — Magyarországi tisztviselőknél Attila-dolmány — minden az országban létező osztályzatokra nézve sötétzöld posztó; gallér és hajtóka bársony s színre a szolgálati ágazatokhoz képest különböző, jelesül: A belügyminisztérium tisztviselőinél: pompadur szín, az igazságügyi minisztérium tisztviselőinél: viola szín, a pénzügyminisztérium tisztviselőinél: világos zöld, a közoktatási minisztérium tisztviselőinél: buzavirág szín, a földmívelési minisztérium tisztviselőinél: sötétbarna, a főszárműveői igazgatóság tisztviselőinél: kénköcsárga.

A ruha maga ilyen volt: Az egyenkabát — Attila-dolmány — elől egy hüvelyk áttalányára mérsékelt kike-rekített egyenes galléra van, dereka a csipőig nyúlik s kétszerű gombházakkal, melyek mindegyike 2—3 újjnyira le van varrva, középen

A Bach-korszakbeli állami egyenruhához való kard markolata.

nyolez arany vagy aranyozott domború gombbal kapcsoltatik össze, melyeken a császári kettős sas van kinyomva (a gombok azon módon, mint az előbbi magyar álladalmi tisztviselők hordozták) az Attila derékon alul az egyenmagasságához képest 11—13 újjnyi hosszú, a hátulsó redők mindegyikében a zsebek belül alkalmazvák s kívül sujtásokkal jelöltetnek ki. Az újjak a keszcsuklónál nyitvák s két vagy három kapcsolcsal ellátvák; a hajtókák színökre nézve a gallérhoz hasonló s elől az osztályzatok szerint arany vagy selyem vitézkötéssel díszítvők.

A béls sötétzöld s a szélek hosszában az osztályzatokhoz képest mindenütt arany (két és három osztályzat) vagy fekete selyemzsinór (VI. osztályzat) s oly gombkötő munka fut körül, mint a császári és királyi huszártiszteknél, valamint általában ezen polgári egyenruhánál minden zsinóratnak ily idomúnak kell lenni.

A többi szakaszok felsorolják a tisztí fokozatok megjelölését, a mi a mostani rendőrtisztviselők egyenruháin látható rózsákhoz hasonlóan történt. Megemlíti az 5-ik §., hogy *«egész díszkor derékre a szokott magyar öv jö»* és a mente egész dísznél mindig huszárosan, panyókásan hordatik. Az öv teljesen olyan volt, mint a minőt ma a huszárok viselnek, zsinóros, magyaros. Ilyen volt a dísznadrág is, a 6-ik §. szerint *«szűk, eszmáhaba-való, a dolmányon egyenlő zöldszínű gypjű-szővetből készült, a külső oldalvarráson zsinórral»*. A fekete kordován eszmák szárközépig érők s minden osztályzatoknál egyformák, egy negyedújjnyi aranyfonással szegvők, elől félhüvelyknyi aranyrózsácskával s rövid arany vagy aranyozott sarkantyúkkal.

A fővegviseléssel a kunoknak akart tetszeni a Bach-rendszer. A kunoknak, mint tudva van, bebeszélték, hogy ők voltaképen nem is magyarok és hogy sikerrel lehessen őket elhódítani a magyar állameszmétől, minden tekintetben igyekeztek a kedvükben járni. Talán ezért is vitézkedik így a 8-ik §. *«Főveg az úgynevezett kun kalpag, mint a kunok hordják, fekete asztrakánból»*, természetesen a *«kettős-sassal»*. A kettős-sas díszítette a kardot is, a mely a *«dolmányon felül viseltetik»*, ezt a jelvényt domborították ki minden ruhadarabon, a melyekről olyan bőséges rendelkezések készültek, mintha a viselet legalább is századok számára készült volna.

Nem Bachon múlt, hogy csak esztendőig tartott és ma már öreg, régen nyugalomba vonult vármegyei tisztviselők se nagyon emlékeznek e czifra ruhákra

Paul Jób.

A BACH-KORSZAKBELI ÁLLAMI TISZTVISELŐK SZÁMÁRA KÉSZÜLT EGYENRUHÁK. — Egykorú hivatalos könyvomet után.

SVÉD TÁMADÁS A MAGYAR KAPU ELLEN.

PAYER MAGYAR HÁTVÉD SZABADRUGÁST RÚG A SVÉDEK ELLEN.

A MAGYAR-SVÉD LABDARÚGÓ MÉRKŐZÉS A FERENCZVÁROSI TORNAKLUB PÁLYÁJÁN MÁJUS 18-ÁN.

T. Hertza Stefy amateur felvételei.

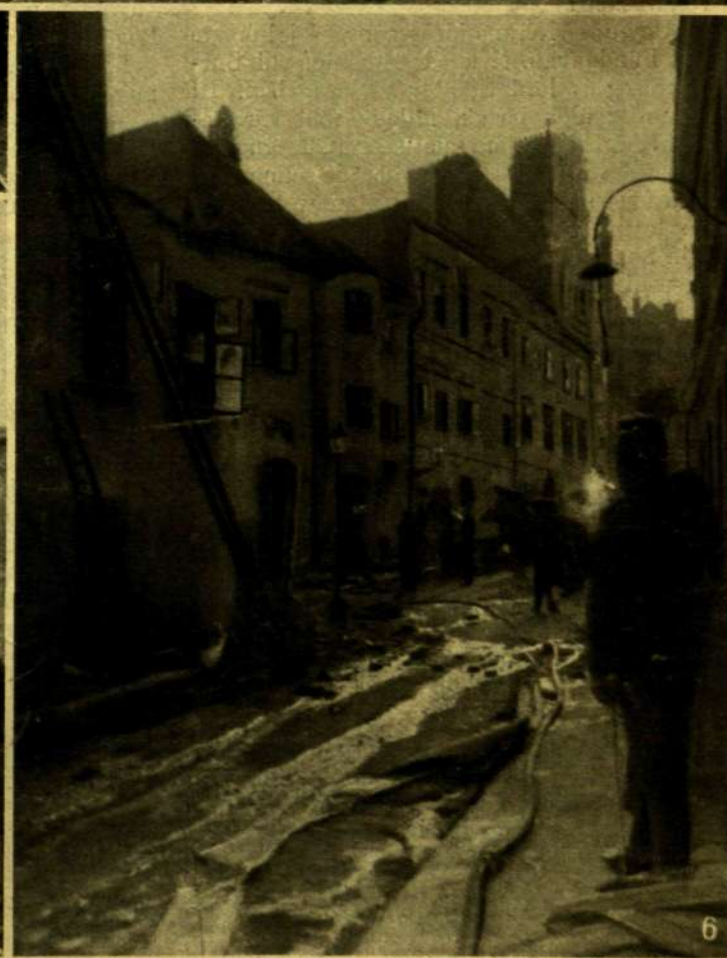

A VÁR-LÉPCSŐ, MELY A VÁRKAPUHOZ VEZET S MOST SZINTÉN LEÉGETT.

A VÁRTELEK-UTCZA, MELY CSUPA ÓSZERESÜZLETBŐL ÁLLOTT S MOST TELJESEN LEÉGETT.

A POZSONYI GETTÓ ÉGÉSÉHEZ. — Petrik Albert felvételei.

1. A Petőfi-utca azon része, a hol a tűz kiütött. — 2. Egy leégett ház udvara a Szent-Miklós templom mellett. — 3. — 4. Részletek a Vártelek-utczából. — 5. A jesiva (zsidó talmudista iskola) leégett épülete. — 6. A Vártelek-utca eleje.

A POZSONYI GETTÓ ÉGÉSE. — Jeltz Gyula felvételei.

kezdett, emlékezetembe idézve az elmúlt hat hónap legkisebb, együtt átélt eseményét is és minden kérdése — «emlékszik-e még» — meleg-séggel töltötte el szívemet.

Igen, igen, feledni fogok és boldog leszek.

Aprilis 10.

Ma éjjel alig aludtam valamit, egymást kergető gondolataim nem hagytak nyugodni. Hiába ástam el fejemet vánkossomba, elkerült az álom. Lomhán múlt az éjszaka; mire szürkülni kezdett, felkeltem, de a fáradtságnak elcsúnyító sápadtsága lepte el arcomat. Halványan derengő világosság szűrődött be szobámba, melyből fájdalmasan tekintenek reám halottaim képeinek szemei. Az elmosódó körvonalú fákat

óriási nagyokká varázsolja a köd, mely fehérítő tengerre nyúlik szét a pázsitos tisztások fölött. A nyirkos levegő belopódzik az ablakhasadékokon át és megborzosgatja testemet fészülődő köpenyem alatt. Asztalomhoz ültem, az ablak közelébe és onnét lesem a hajnal hasadását, mohón figyelve minden kicsi neszre, mert a mélységes csendtől borzad a lelkem ebben a szomorúságos szürkületben.

Mért vagyok oly kétségbeesett? Hiszen ez a lelki aggodás lassanként már testi rosszullette kezd válni. Szeretem völgyenyemet. Igen, szeretem. Csak mellette érzem magam nyugodtnak. Ó, Winifred, a nagymama, az egyedüli barátaim, csakis tőlük várhatok igaz szeretetet

és segítséget. Edward! Edward! Ugy-e, hogy szeretem? Győzze le aggodalmait, vegye el lelkemet, gondolataimat, hogy ne a magaméval, hanem csak az ön lelkével gondolkodhassam!

Mentül jobban vizsgálom lelkiismeretemet, annál inkább érzem, hogy kétfelé hanyódom. Eddig a pillanatig mindig sikerült ez ellen a felismerés ellen küzdenem. De most félek. Akár-hogy is küzdök e gondolattal, nem tudom, hogy mily beteges vágy kinoz. Oh, mért nem tudok a másik forró esőjainak emlékeitől megszabadulni? Micsoda mérges növények magját hintette Closeburn a szívembe?

(Folytatása következik.)

A MEZŐHEGYESI NONIUS TÁJFALTA LÓTENYÉSZTŐK NYOLCZSÁZ KILOMÉTERES TÁVHATJÁSA.

A napilapok híradása nyomán az ország gazdaközönsége nagy érdeklődéssel kísérte a hírneves és kiváló Nonius lovattenyésztő kiskisgazdák tanulmányútját. A Nonius ló hazánk egyik kiváló állata, mert egyesíti magában a testi szépség mellett mindazon kívánalmakat, melyeket iránta a gazdaközönség is, a hadsereg is támaszt. Midőn német, francia, japán, angol vendégek a magyar lótenyésztést tanulmányozni hozzánk érkeznek, a mezőhegyesi Nonius lovak előtt elismeréssel emelnek kalapot. Gróf D'Orsay Olivér a mezőhegyesi királyi ménés volt parancsnoka, most pár év előtt Csanádmegye több községében alakította meg a lótenyésztő-egyesületeket, hogy a kiskisgazdák kezén levő lovat nemessé és az eddig elhanyagolt lótenyésztést föllendítse.

Miután évek során folytatott kiváló és önzetlen működésével sikerült a lovat nemessé tennie, most arra vállalkozott, hogy a kiskisgazdák kezén levő kiváló tenyésztőanyagot munkabírást próbálja ki egy 14 napig tartó, és körülbelül 800 kilométert kitevő távhajtással. Ezen úton összesen 43 kelles lófogat vett részt, melyből két pár fogatot a mezőhegyesi királyi ménésbirtok küldött, 41 fogattal pedig makói, sósoklói, majláti és peregi kiskisgazdák vettek részt az ő originalis, igen csinos szekerikkel. Gróf D'Orsay ezredes nagy önfeláldozással, lelkesültséggel vezette a társaságot, és midőn arra ügyelt, hogy a lovak különféle munkabírási képessége, esetleges hibái folytonos megfigyelés alatt tartassék, addig arra is vállalkozott, hogy a távhajtáson résztvevő kiskisgazdák az útkabba eső városokban és uradalmakban az ottlevő állattenyésztést tanulmányozhassák, tehát az út egyúttal tanulmányút is legyen.

A társaság május 6-án indult Makóról, onnét Csongrád, Kecskemét, Cegléd, Monor városokon át május 8-án érkezett Budapestre a Tattersallba, hol a főváros részéről Folkusházy Lajos tanácsnok fogadta és üdvözölte őket. A 43 fogat impozáns fölhatását sokan gyönyörködve nézték, a földművelésügyi minisztérium részéről báró Kazy József államtitkár, Darányi Béla miniszteri tanácsos, Deininger Imre udvari tanácsos, Pest vármegye részéről báró Prónay Dezső, gróf Ráday István főispán jelentek meg, ezen kívül még számosan azok közül kik a magyar lótenyésztés iránt és gróf D'Orsay ezredes nemes buzgalmanak eredményei iránt érdeklődnek.

A társaság május 10-én hajnalban ismét útnak indult, és Székesfehérvár, Siófok, Keszthely, Marcali, Kaposvár, Dombóvár, Bonyhád, Báltaszék, Baja, Szabadka, Szeged, Kis-Zombor érintésével május 19-én érkezett meg Makóra. dr.

A mezőhegyesi állami ménésbirtok egyik nagy Nonius-fogata.

A kocsiábró egyik részlete a «kifogás» után a Tattersallban.

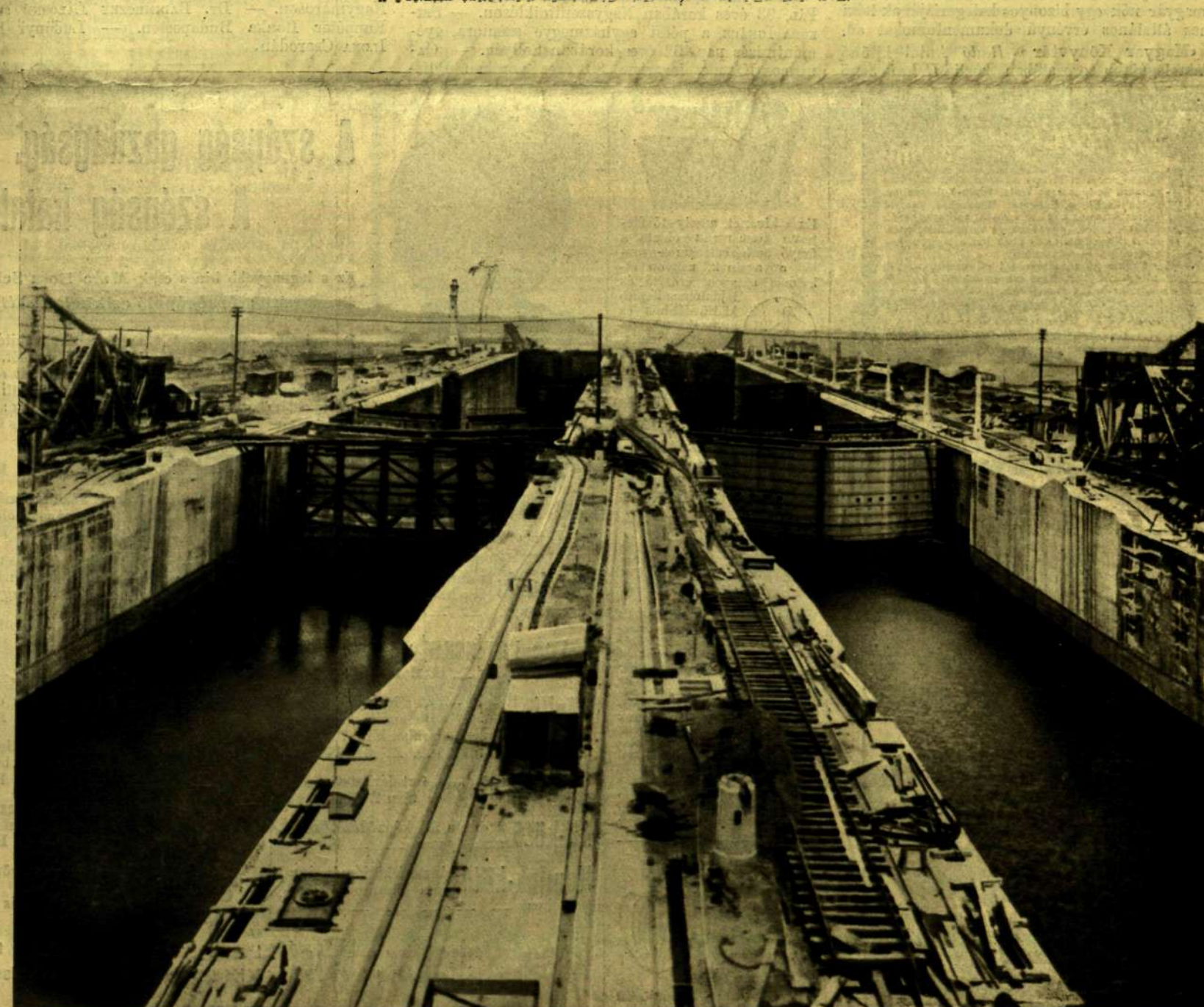
A makói kiskisgazdák megérkezése a Tattersallba.

Báró Kazy államtitkár, gróf D'Orsay Olivér és Darányi Béla miniszteri tanácsos.

A PANAMA-CSATORNA ELKÉSZÜLT RÉSE, ÉSZAK FELŐL NÉZVE.

ZSILÁPEK A PANAMA-CSATORNÁBAN.

